Katarzyna Madras

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu

katarzyna.madras@gmail.com

Zakaz lotów do Polski w czasie pandemii COVID-19 a decyzje podróżnych

Streszczenie

W niniejszej pracy skupiono się na wprowadzonym zakazie lądowania na terytorium Polski samolotów cywilnych wykonujących loty międzynarodowe w czasie pandemii COVID-19. Celem rozdziału jest zaprezentowanie postaw podróżnych w stosunku do wprowadzonego ograniczenia. W pracy przedstawiono próbę odpowiedzi na pytania: Czy polscy turyści zmieniali swoje plany wyjazdowe czy z nich zrezygnowali? Czy polscy turyści wierzą w istnienie pandemii COVID-19 i jak oceniają zagrożenie z nią związane? Jaki mają stosunek do zakazu lotów do Polski, wprowadzony przez polski rząd? Badanie opiera się na analizie dokumentów urzędowych i przekazów medialnych oraz na ankiecie przeprowadzonej na portalu społecznościowym.

Wprowadzenie

Rok 2020 w Polsce i na świecie będzie zapamiętany jako rok COVID-19. Pierwsze udokumentowane przypadki tej choroby wirusowej, prowadzącej do niewydolności oddechowej, pochodziły z chińskiego Wuhan z początku grudnia 2019 r. (WHO, 2020). 31 grudnia WHO wydało oświadczenie o nowej chorobie. W styczniu 2020 r. rozpoznano przypadki w innych krajach azjatyckich i Ameryce. 14 lutego COVID-19 dotarł do Europy – do Francji. Tydzień później Włochy rozpoczęły walkę o życie pacjentów. Pierwsza chora osoba w Polsce została zdiagnozowana 4 marca (Krzysztofik i in., 2020). To pokazuje, jak szybko rozprzestrzenił się wirus, a tym samym, jak krótki czas na reakcje miały rządy poszczególnych państw. W marcu WHO ogłosiło pandemię COVID-19, co potwierdziło globalność opisywanego zjawiska. Głowy państw zaczynały zatwierdzać coraz nowsze

i daleko idące restrykcje, które często prowadziły do praktycznie całkowitego zamrożenia gospodarek (z wyjątkiem punktów z produktami podstawowymi), zamknięcia zewnętrznych granic, zakazów gromadzenia się, a nawet wychodzenia z domów (ogólnokrajowa kwarantanna). Lato przyniosło względną stabilizację liczby zachorowań i zgonów w związku z wirusem. Większość obostrzeń została złagodzona lub całkowicie zniesiona. Nastąpiła chwila „normalności”. Jednak nie trwała ona długo, ponieważ praktycznie z nadejściem jesieni pojawiła się tzw. „druga fala” pandemii, a restrykcje wróciły.

Najbardziej dotkniętym pandemią sektorem gospodarki jest turystyka, co wynika z wrażliwości popytu turystycznego na wszelkie zdarzenia tego typu (Niezgoda, 2012). Międzynarodowy zakaz lotów miał wpływ na 90% populacji świata (Gössling i in., 2020, za: Roman i in., 2020). Światowa Organizacja Turystyki podaje, że w ciągu pierwszych dziesięciu miesięcy 2020 r. przejazdy międzynarodowe turystów spadły o 72%. Pomimo to w Europie w lipcu (71%), sierpniu (67%) i wrześniu (72%) można było zauważyć ożywienie turystyki, w Amerykach natomiast od lipca rozpoczął się nieznacznie rosnący trend (88–81%). Jednak pozostałe regiony świata od kwietnia stale notowały spadek w granicach 99–87%, z czego najbardziej ucierpiały Azja i Pacyfik. Podsumowując, w skali globalnej spadki i nieliczne ożywienia na rynku turystycznych przejazdów międzynarodowych wpłynęły negatywnie na turystykę – przemieściło się o 900 mln mniej turystów niż w 2019 r., a straty wynosiły 935 mld dolarów i były 10-krotnie większe w porównaniu do skutków kryzysu gospodarczego w 2009 r. Rok 2020 uznano za najgorszy w historii turystyki.

W Polsce restrykcje zostały różnie ocenione. Jedne cieszyły się dużym poparciem, np. noszenie maseczek, inne zdecydowanie mniejszym – zakaz wchodzenia do lasów (Wróblewski i in., 2020). Jak dotąd nie zbadano jednak postaw polskich podróżników względem zakazu lotów na terytorium Polski w 2020 r. oraz tego, jak wpłynął on na ich decyzje o wyjazdach. Dlatego w tej pracy przedstawiono wyniki badania dotyczącego oceny zakazu lądowania na terytorium Polski samolotów cywilnych wykonujących loty międzynarodowe (popularnie zwanego: „zakazem lotów”), wprowadzonego przez krajowy rząd i modyfikowanego na przestrzeni miesięcy. Przeprowadzono ankietę internetową, w której wzięło udział 91 osób, z czego 23 odpowiedziały na pytania odnoszące się bezpośrednio do zakazu.

Przegląd literatury

Epidemie (liczba zakażeń lub zachorowań na chorobę zakaźną na danym obszarze wyraźnie większa niż we wcześniejszym okresie albo wystąpienie zakażeń lub chorób zakaźnych dotychczas niewystępujących)¹ i pandemie (nazwa epidemii

¹ Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 8 października 2020 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi.

o szczególnie dużych rozmiarach, obejmującej kraje, a nawet kontynenty)² są znanymi zjawiskami w dziejach ludzkości. Dżuma, zwana „czarną śmiercią”, grypa „hiszpanka”, „świńska grypa” czy SARS we wschodniej Azji – wszystkie one zebrały śmiertelne żniwo, zabijając nawet, w przypadku „hiszpanki”, od 50 do 100 mln istnień (Brydak, 2012). Należy wspomnieć, że najczęściej próbowano ograniczyć rozprzestrzenianie się zarazy poprzez izolację chorych, noszenie maseczek, ograniczenie przemieszczania się ludności oraz zwiększoną dbałość o higienę (Wnęk, 2014; Lisiecki, 2016), co jest kontynuowane w dobie pandemii COVID-19.

Wyjątkiem od obecnie stosowanych reguł była epidemia „świńskiej grypy” z 2009 r., w ramach której WHO zdecydowało się nie rejestrować wszystkich przypadków zakażeń, a jedynie te ciężkie i śmiertelne, jak również nie rekomendowało ograniczenia lotów międzynarodowych: „Obecnie podróże międzynarodowe szybko się rozwijają, a wiele osób odwiedza różne części świata. Nałożenie ograniczeń w podróżowaniu miałoby bardzo niewielki wpływ na powstrzymanie rozprzestrzeniania się wirusa, ale byłoby wysoce uciążliwe dla społeczności globalnej” (WHO, 2009). Warto wspomnieć, że w wypadku SARS (odmiana koronawirusa będącego również przyczyną COVID-19) WHO stwierdziło: „Ryzyko transmisji w samolocie jest bardzo niskie” (WHO, 2003) i nakazywało unikania podróży przez pasażerów mających objawy, tym samym zachęcając do mierzenia temperatury i obserwowania turystów na lotniskach (WHO, 2003).

Działania polskiego rządu w czasie pandemii – zakaz lotów

Pierwszy komunikat na stronie Ministerstwa Spraw Zagranicznych odnoszący się do podróży w czasie pandemii został opublikowany 13 marca 2020 r. Rekomendował on „unikanie wszelkich podróży zagranicznych, które nie są konieczne”³. Z dniem 15 marca 2020 r. do odwołania ograniczono ruch na lotniczych przejściach granicznych. Ustanowiono, że z Polski mogą startować wyłącznie samoloty bez pasażerów w celu umożliwienia Polakom powrotu do kraju, z czego wynika, że na terytorium państwa mogły lądować jedynie maszyny z polskimi obywatelami na pokładzie⁴. Rozpoczęła się operacja #LOTdoDomu realizowana przez rząd i Polskie Linie Lotnicze LOT przy współpracy z Lotniskiem Chopina w Warszawie, PKP Intercity i firmą Polonus. Misją inicjatywy było sprowadzenie do kraju, drogą powietrzną przez narodowego przewoźnika – PPL LOT, Polaków niemogących przekroczyć granicy transportem kołowym. Do końca operacji (ostatnie połączenia zostały zrealizowane 5 kwietnia 2020 r.) wykonano 388

² Internetowa encyklopedia PWN.

³ Wszystkie przywołane komunikaty MSZ pochodziły ze strony www.gov.pl (dostęp: 13.01.2021).

⁴ Wyjątki od rozporządzenia zostały zawarte w rozporządzeniu Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 13 marca 2020 r. w sprawie czasowego zawieszenia lub ograniczenia ruchu granicznego na określonych przejściach granicznych.

rejsów z ponad 71 miejsc recepcji na sześciu kontynentach. Z rozwiązania tego skorzystało 55 tys. ludzi. Kolejne obostrzenia zostały przedstawione w tabeli 1.

Tabela 1. Zakaz lotów w komunikatach MSZ

Lp.	Rozporządzenie (Dz.U. 2020)	Data wydania rozporządzenia	Data publikacji na stronie MSZ	Data wejścia w życie	Data wygaśnięcia	Współ- czynnik	Czerwo- na strefa	Poma- rań- czowa strefa
1	poz. 1498	31.08	07.09	2.09	15.09	60	44	21
2	poz. 1587	15.09	15.09	16.09	29.09	90	30	14
3	poz. 1587	15.09	18.09*	16.09	29.09	90	29	12
4	poz. 1665	28.09	29.09	30.09	13.10	90	28	14
5	poz. 1786	13.10	–	14.10	27.10	90	29	–
6	poz. 1887	23.10	27.10	28.10	10.11	90	32	16
7	poz. 1982	6.11	10.11	11.11	24.11	270	10	9
8	poz. 2069	20.11	24.11	25.11	8.12	440	9	4
9	poz. 2189	7.12	8.12	9.12	31.12	440	9	11

Legenda: Od pozycji 3 możliwe zwolnienie kraju z zakazu, gdy zagwarantuje on wejście na pokład tylko osobom z negatywnym wynikiem testu na COVID (*Francja skorzystała z takiej możliwości. W następnych rozporządzeniach ZEA i Katar). Od pozycji 4 wyłączenie z zakazu krajów UE, EOG, strefy Schengen oraz Ukrainy.

Źródło: opracowanie własne.

W tabeli 1 przedstawiono spis i charakterystykę zakazów w ruchu lotniczym. Z państw i terytoriów objętych czerwoną strefą zabronione było wykonywanie lotów międzynarodowych na terytorium Polski. Pomarańczową strefą były obejmowane kraje i terytoria, które w dniu wprowadzania rozporządzenia charakteryzowały się wyższym współczynnikiem niż ustalony jako graniczny i przy zachowaniu tendencji wzrostowej zachorowań możliwe było rozszerzenie zakazu o te państwa. Współczynnik był ustalany na bazie 14-dniowej skumulowanej liczby zachorowań na COVID-19 na 100 000 osób w oparciu o dane publikowane przez Europejskie Centrum ds. Zapobiegania i Kontroli Chorób. Z państw i terytoriów objętych zakazem lotów możliwy był powrót w ramach zorganizowanych grup turystycznych samolotami wycarterowanymi przed dniem wejścia w życie rozporządzenia. Innymi sposobami były zmiana środka transportu bądź rejs przez państwo nieobjęte czerwoną strefą. Po powrocie z kraju bądź terytorium wpisanego na zakazaną listę obowiązywała 14-dniowa kwarantanna.

Analizując tabelę 1, warto zwrócić uwagę na datę wydania rozporządzenia oraz jego publikacji na stronie Ministerstwa Spraw Zagranicznych. Zauważono, że w większości przypadków miało miejsce kilkudniowe opóźnienie. Przy pierwszym rozporządzeniu umieszczenie na stronie internetowej nastąpiło już po rozpoczęciu obowiązywania przepisu. W pozostałych przypadkach (prócz jednego, w którym wpis nie miał miejsca) publikacja następowała dzień przed wchodzeniem zakazu w życie. Strona MSZ nie była jedynym źródłem informacji dla podróżnych, należy tutaj wspomnieć również o portalach informacyjnych,

podróżniczych i innych, które donosiły o planowanych obostrzeniach niedługo po zatwierdzeniu rozporządzeń, a często przed stroną MSZ⁵.

Polacy wobec pandemii i działań rządu

Z badań przeprowadzonych od 29 marca do 17 kwietnia przez Malesza i Kaczmarek (2020) wynika, że 79,8% Polaków źle ocenia precyzyjność działań polskiego rządu (28% – głównie niepoprawne, 47,3% – niepoprawne) oraz 62,6% zarządzanie w czasie pandemii (29% – bardzo nieskuteczne, 50,8% – nieskuteczne). Nie spodziewają się również efektywnej kontroli w przyszłości (37,5% – bardzo nieprawdopodobne, 25,1% – nieprawdopodobne). Badania przeprowadzone w Instytucie Badań Socjologii UMK w Toruniu w dniach 3–20 listopada 2020 r. (Wróblewski i in., 2020) również potwierdzają i podtrzymują niskie zaufanie do sprawujących władzę – tylko 21% osób dobrze lub bardzo dobrze ocenia walkę rządu z pandemią, co plasuje go na przedostatnim miejscu ze wszystkich badanych instytucji.

Niezmienne, zarówno na początku pandemii, jak i w późniejszych badaniach opinii Polaków, jednym z najbardziej popieranych obostrzeń/zaleceń było ograniczanie podróży zagranicznych. Początek pandemii – 70,6%⁶ respondentów wybiera „unikanie podróży” jako rekomendowane ochronne zachowanie i działanie zapobiegające COVID-19. Dla porównania 80,1% wybrało częstsze mycie rąk, 68,4% noszenie maseczek (Malesza i Kulesza, 2020). W listopadzie w innym badaniu 59% respondentów oceniło ograniczenie podróży międzynarodowych jako najbardziej uzasadnioną lub uzasadnioną restrykcję. Był to najwyższy wynik. Na drugim miejscu uplasował się nakaz noszenia maseczek na ulicach (57%) i dalej zamknięcie szkół podstawowych i średnich (51%) (Wróblewski i in., 2020).

Autorka nie znalazła prac naukowych badających zagadnienie „zakazu lotów” w Polsce, a tym bardziej postaw wobec niego. Dotychczasowe badania miały na celu przedstawienie ogólnego wpływu pandemii COVID-19 na turystykę w Polsce bądź na konkretne jej sektory (Roman i in., 2020; Walas, 2020; Widomski, 2020). Należy również wspomnieć, że w momencie pisania pracy większość analiz bazowała na danych pozyskanych głównie w okresie marzec–kwiecień 2020 r., czyli na początku pandemii.

Metodyka badań

Celem badania było rozpoznanie postaw polskich podróżników względem zakazu lotów międzynarodowych na terytorium Polski w 2020 r., a także zapoznanie się ze zmianami, jakie wprowadzony przepis wymusił w planach turystów. Dane do analizy zostały pozyskane dzięki przeprowadzeniu ankiety na portalu społecznościowym Facebook: na grupach podróżniczych Tanie podróżowanie

⁵ Analiza stron internetowych dokonana przez autorkę.

⁶ Pytanie umożliwiało udzielenie więcej niż jednej odpowiedzi.

(388,9 tys. członków) oraz Tanie loty (41,8 tys.), poprzez profil autorki, grupę wewnętrzną jej kierunku studiów oraz uczelni. Warto zauważyć, że członkowie grup turystycznych często należą do kilku jednocześnie. W okresie 7–25 grudnia 2020 r. zostało zebranych 91 wypełnionych kwestionariuszy.

Uczestnikami badania mogły zostać tylko osoby, które planowały wyjazd zagraniczny w 2020 r. Ze względu na charakter badania z 91 respondentów wytypowano 23, na których decyzje miał realny wpływ zakaz lotów. Sposób doboru: pierwszym stopniem weryfikującym była zaplanowana podróż samolotem na rok 2020 – 70 osób chciało taką odbyć. Autorka zapytała tych respondentów o wprowadzanie ewentualnych zmian w wycieczkach. W przypadku 27% odpowiadających wszystkie zaplanowane wyjazdy odbyły się bez zmian. 17 osób (24,3%) zrezygnowało w ogóle z wyjazdu, wskazując, że wprowadzenie obostrzeń oznacza poważne zagrożenie. Zmiany w swoich podróżach wprowadziły łącznie 34 osoby, z czego 23 z przyczyn wynikających bezpośrednio z zakazu lotów.

Kwestionariusz dla ostatecznie wytypowanych respondentów (wprowadzających zmiany z powodu zakazu lotów) zawierał metryczkę oraz łącznie 11 pytań, z czego 1 warunkujące udzielanie dalszych odpowiedzi. Dotyczyło ono ilości modyfikowanych wyjazdów w związku z zakazem lotów. Pozostałe pytania odnosiły się do: liczby lotów wymagających zmian, sposobu pozyskiwania informacji o zakazie oraz jego ocenie. Jedno otwarte pozwalało na podanie propozycji zmian lub usprawnień działania zakazu lotów. Zamieszczono również pytania o stosunek do COVID-19.

Wybór Internetu jako medium pozyskiwania odpowiedzi respondentów wynika z ograniczeń związanych z pandemią oraz z wniosku, że odpowiedzi pozyskane w formularzu internetowym w porównaniu do papierowego dają bardzo zbliżone wyniki (Coles i in., 2007, za: Malesza, Kaczmarek, 2020).

Hipotezą badawczą postawioną przez autorkę jest stwierdzenie, że polscy podróżnicy nie zrezygnowali całkowicie z wyjazdów zagranicznych w celach turystycznych mimo wprowadzonego zakazu lotów, ponieważ źle oceniają działania polskiego rządu w tym zakresie.

Wyniki badań

Jak wspomniano, w ankiecie wzięło udział 91 respondentów. Jednak ze względu na badane zagadnienie wyłoniono 23 osoby w celu zawężenia kręgu do osób, które rzeczywiście miały doświadczenie z obostrzeniem. Badani łącznie zmodyfikowali ponad 41 wyjazdów. W wybranej grupie było 3 razy więcej kobiet niż mężczyzn, głównie w dwóch przedziałach wiekowych: 19–24 (43%) i 31–45 lat (30%). 82% to osoby pracujące, z czego 30% to studenci. Pozostali uczęszczają na uczelnię, jednak nie pracują. Prawie 70% stanowią respondenci z wyższym wykształceniem. Co trzeci badany mieszka w mieście powyżej 500 tys. mieszkańców. Natomiast 35% w miejscowościach o liczbie ludności większej niż 100 tys. Jako że zakaz nierozłącznie wiąże się z COVID-19, zapytano respondentów, czy wierzą w pandemię i jak oceniają zagrożenie z nią związane. 15 osób na 23 wierzy,

że pandemia istnieje. 3 osoby chorowały, z czego 1 bezpośrednio po wyjeździe. 10 osób przypuszcza, że mogło przechodzić SARS-CoV-2. Średnia ocena zagrożenia związanego z chorobą w tej grupie to 3,39, gdzie 1 oznacza zwykle przeziębienie, a 5 – poważną, wręcz śmiertelną chorobę.

Dalej pytania dotyczyły źródeł informacji o pandemii i podróżach podczas niej: zakazu lotów, sytuacji pandemicznej w krajach docelowych oraz możliwości modyfikacji wyjazdów (ryc. 1).

Ryc. 1. Wykorzystywane źródła informacji w zależności od rodzaju poszukiwanych treści
Źródło: opracowanie własne.

W dwóch pierwszych kwestiach najczęściej wskazywanym źródłem danych były rządowe strony internetowe. Następnie wymiennie grupy podróżnicze na portalach społecznościowych i inne strony internetowe, np. informacyjne. W obu kwestiach na czwartej pozycji były strony internetowe związane z organizacją

wyjazdów na własną rękę. Odmienne ułożył dla poszukiwania możliwych modyfikacji. Tutaj najczęstszym źródłem były powiadomienia od przewoźników bądź pośredników. Później znaczenie miała kreatywność respondentów, którzy deklarowali, że sami wpadli na konkretne pomysły. Trzecią pozycję zajęły ex aequo strony internetowe związane z organizacją wyjazdów na własną rękę oraz inne strony internetowe, np. informacyjne. Podsumowując, ogólnie dla wszystkich aspektów najczęściej wybieranym sposobem dotarcia do informacji były internetowe strony rządowe, a medium przekazu – internet.

W następnych pytaniach respondenci byli proszeni o ocenienie (w skali 1–5, gdzie 1 oznacza kompletnie nietrafiony pomysł/całkiem za późno, a 5 – bardzo dobre rozwiązanie/z wyprzedzeniem pozwalającym na przygotowanie się) idei zakazu lotów pod kątem różnych kryteriów oraz zakazu jako całości. Poszczególne średnie ocen przedstawiono na rycinie 2.

Ryc. 2. Średnia ocen zakazu lotów
Źródło: opracowanie własne.

Najniższa jednostkowa średnia ocen dla zakazu pod kątem wskazanych wytycznych to 1 występująca 11 razy. Tych osób nie da się jednoznacznie scharakteryzować, ponieważ cechują się dużą różnorodnością w stosunku do zadanych przez autorkę pytań oraz metryki – znajdują się w niej przedstawiciele wszystkich grup. Natomiast najwyższa jednostkowa średnia ocen to 3,8. Jest to zdecydowanie wyróżniający się wynik, ponieważ poza jedną średnią 3 pozostałe są równe 2 lub najczęściej poniżej tej wartości.

Autorka zamieściła też dobrowolne pytanie otwarte, w ramach którego respondenci mogli wypowiedzieć się o istotności zakazu, możliwych zmianach,

które chcieliby zaproponować. Badani wskazywali na opcję testów antygenowych wykonywanych na lotniskach. Wspominali, że zakazy były wprowadzane zbyt chaotycznie, powodowały panikę i straty finansowe turystów, by ostatecznie i tak pozostawała możliwość odbycia konkretnej podróży. Pisali, że podróżowanie powinno być wyborem, tym bardziej że może to być forma odpoczynku psychicznego, co w sytuacjach stresogennych jest wskazane. Stwierdzili, że zakaz jest nieużyteczny, ewentualnie miałby sens, gdyby dotyczył przekraczania granicy, ale każdym środkiem transportu, nie tylko lotów powrotnych, i to nie wszystkich, np. czarterów.

Zakończenie

W Polsce po raz pierwszy ruch lotniczy został ograniczony 15 marca 2020 r. Rozpoczęła się akcja #LOTdoDomu, trwająca do kwietnia. Następne obostrzenia zaczęły wchodzić w życie od września 2020 r. Zakaz lotów na przestrzeni miesięcy był modyfikowany i przedłużany. Celem pracy było wskazanie postaw polskich turystów wobec wprowadzanych zakazów w Polsce w 2020 r. Hipotezą natomiast było stwierdzenie, że polscy turyści nie zrezygnowali całkowicie z turystycznych wyjazdów zagranicznych mimo zakazu lotów, ponieważ źle oceniają działania polskiego rządu w tym zakresie. **Ze względu na małą liczbę respondentów autorka ostatecznie nie może stwierdzić, że badania odnoszą się do całej populacji polskich turystów. Praca może jedynie wskazać kierunek przyszłych analiz tej części społeczeństwa i być uznana za badanie pilotażowe.**

Respondenci wykazali jednoznaczną i dominującą negatywną postawę wobec zakazu lotów. Zdecydowana ich większość oceniła go bardzo źle we wszystkich aspektach oraz jako całość. Warto nadmienić, że ponad dwa razy więcej osób w tej grupie wierzyło w istnienie pandemii niż nie, a średni poziom zagrożenia związany bezpośrednio z chorobą osiągnął wartość 3,36, co jest dość zbliżone do średniej uzyskanej przez wszystkich badanych. Oznacza to, że respondenci zdają sobie sprawę z powagi sytuacji na podobnym poziomie co reszta osób biorąca udział w badaniu.

Liczba odbywanych podróży i ich modyfikacji charakteryzowała się zakresem od 1 do 4 i więcej, czyli pełnym spektrum przedstawionym w kwestionariuszu. Głównym źródłem informacji dla tej grupy był Internet, a najczęściej rządowe strony internetowe. Warto wspomnieć, że, jak wynika z analizy autorki na podstawie komunikatów MSZ, dane często były tam publikowane z opóźnieniem lub jak w jednym przypadku – wcale.

Badanie, ze względu na niewielką liczbę respondentów, można traktować jedynie jako pilotażowe. Warto jednak zwrócić uwagę, że mimo tak małej grupy istnieje bardzo duża zbieżność oceny zakazu lotów przez praktycznie wszystkich badanych, bez względu na wiek, płeć czy status zawodowy. Rozwinięciem badania mogłoby być przede wszystkim przeprowadzenie go na większej próbie badawczej, ale także zróżnicowanie odpowiadających pod kątem zajmowanego stanowiska pracy.

Literatura

- Brydak L.B. (2012). Grypa – problem stary jak świat. *Hygeia Public Health*, 47(1): 1–7.
Dz.U. 2020 poz. 435.
Dz.U. 2020.1845.
- Krzysztofik R., Katnor-Pietraga I., Spórna T. (2020) Spatial and functional dimensions of the COVID-19 epidemic in Poland. *Eurasian Geography and Economics*.
- Lisiecki A. (2016). Zapobieganie zagrożeniom epidemiologicznym na przestrzeni wieków. *Zeszyty Naukowe Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Witelona w Legnicy*, 1(18): 45–51.
- Malesza M., Kaczmarek M.C. (2020). Predictors of anxiety during the COVID-19 pandemic in Poland. *Personality and Individual Differences*, 170: 110419
- Niezgoda A. (2012). Popyt turystyczny: uwarunkowania i perspektywy rozwoju. *Ekonomiczne Problemy Usług*, 82: 11–25.
- PPL LOT #LOTdoDomu – zrealizowane połączenia (www.lot.com; dostęp: 17.12.2020).
- PPL LOT (2020) #LOTdoDomu – podsumowanie projektu (www.lot.com; dostęp: 17.12.2020).
- Roman M., Niedziółka A., Krasnodębski A. (2020). Respondents' Involvement in Tourist Activities at the Time of the COVID-19 Pandemic. *Sustainability*, 12, 9610.
- Rosa G. (2012). Czynniki kształtujące zachowania nabywców usług turystycznych na przykładzie badań rynku europejskiego. *Ekonomiczne Problemy Usług*, 84: 123–135.
- The New York Times (2020). A Timeline of the Coronavirus Pandemic (www.nytimes.com; dostęp: 16.12.2020).
- UNWTO (2020). Tourism back to 1990 levels as arrivals fall by more than 70% (www.unwto.org; dostęp: 18.12.2020).
- WHO (2020). Archived: WHO Timeline – COVID-19 (www.who.int; dostęp: 16.12.2020).
- WHO (2020). WHO Coronavirus Disease (COVID-19) Dashboard (www.who.int; dostęp: 16.12.2020).
- WHO (2020). Coronavirus disease 2019 (COVID-19) Situation Report – 94.
- WHO (2009). No rationale for travel restrictions.
- WHO (2003). Summary of SARS and air travel.
- Wnęk J. (2014). Pandemia grypy hiszpanki (1918–1919) w świetle polskiej prasy. *Archiwum Historii i Filozofii Medycyny*, 77: 16–23.
- Wróblewski M., Meler A., Afeltowicz Ł. (2020). Ryzyko, zaufanie, choroby zakaźne. Polki i Polacy o pandemii.

Poland's flight ban during Covid-19 pandemic and travellers' decisions

This paperwork focuses on the introduced ban on landing on Polish territory of civil aircraft performing international flights during the COVID-19 pandemic. The aim of the article is to present the travellers' attitudes towards the introduced restrictions. This paper presents an attempt to answer following questions: Did Polish tourists have to change their travel plans or cancel them? Do Polish tourists believe in the existence of the COVID-19 pandemic and how do they assess the threat from it? What is their attitude towards the ban on flights to Poland introduced by the Polish government? The study is based on the analysis of official documents, media messages and as well as the survey conducted on social network

Translated by Julia Rybarczyk